

УДК 342.725

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.7>

ПРОБЛЕМА ВИНЯТКОВСТІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ

Гольдберг Н.О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і процесу,
факультет права та міжнародних відносин,
ДУ «Київський авіаційний інститут»
ORCID: 0000-0003-1624-1944

Григоренко М.О.,

здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
факультет права та міжнародних відносин,
ДУ «Київський авіаційний інститут»

Гольдберг Н.О., Григоренко М.О. Проблема винятковості тримання під вартою в контексті європейських та національних стандартів.

Статтю присвячено комплексному аналізу проблеми зловживання тримання під вартою як запобіжним заходом у кримінальному процесі України. Попри існування задекларованої в законодавстві винятковості цього заходу, системна перевага у застосуванні тримання під вартою над іншими менш обтяжливими запобіжними заходами, породжує непоодинокі випадки порушення права людини і громадянина на свободу та особисту недоторканність. Значну увагу під час дослідження зосереджено на аналізі національного законодавства, судової практики, а також позицій Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо дотримання статті 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Здійснено оцінку обґрунтування потреби в обранні тримання під вартою, зокрема, стандарту обґрунтованої підозри, ризиків перешкодження кримінальному провадженню, а також належності оцінки можливості застосування альтернативних запобіжних заходів. Досліджено поняття “обґрунтованої підозри” і “ризиків” та сформовано основну проблему – відсутність їх чіткого законодавчого визначення. Окрема увага приділена низці принципів, висвітлених ЄСПЛ, що відображають ризики, які національні суди повинні враховувати при ухваленні рішень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на стадії досудового розслідування. Розкрито основну проблематику ризиків, якими часто оперують органи досудового розслідування з метою застосування такого запобіжного заходу, для якого фактичних підстав недостатньо. Обґрунтування наявності “можливості” вчинення тієї чи іншої дії підозрюваним чи потерпілим не може виходити за межі визначених та гарантованих прав і свобод такої особи. Порушуючи таким чином баланс між правами, обов’язками та повноваженнями – вважаємо недотриманими одні з основних принципів сучасного правового світу – демократизму, законності та рівності. Також, виявлено типові порушення, такі як, формальний підхід, шаблонність мотивування та автоматизм у продовженні строків тримання. Така практика явно суперечить не лише міжнародним аспектам, а й підриває засади кримінального процесуального права України – принципи достатності, пропорційності та презумпції свободи особи. У підсумку наголошено про необхідність вдосконалення процесуального законодавства та запровадження більш чітких критеріїв для доведення ризиків, а також зміцнення гарантій прав людини в національній правозастосовній практиці. Актуальність також зумовлена необхідністю перегляду усталеної судової практики, яка нерідко нехтує принципом індивідуального підходу та не забезпечує належного балансу між публічними інтересами та правами особи.

Ключові слова: тримання під вартою, запобіжні заходи, обґрунтована підозра, ризики, винятковість, підстави застосування запобіжних заходів, практика Європейського суду з прав людини.

Goldberg N.O., Hryhorenko M.O. The issue of the exceptional nature of pre-trial detention in the context of European and national standards.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the issue of the misuse of pre-trial detention as a preventive measure in the criminal procedure of Ukraine. Despite the legislatively declared exceptional nature of this measure, the systemic preference for pre-trial detention over other less burdensome preventive measures leads to numerous violations of the individual's right to liberty and personal

integrity. The study focuses significantly on the analysis of national legislation, judicial practice, and the case law of the European Court of Human Rights (hereinafter – the ECtHR) in relation to Article 5 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The necessity of imposing pre-trial detention is assessed, particularly in terms of the standards of “reasonable suspicion,” the risks of obstructing criminal proceedings, and the adequacy of considering alternatives to detention. The notions of “reasonable suspicion” and “risks” are examined, with the main issue being the absence of clear legislative definitions. Special attention is given to a number of principles highlighted by the ECtHR that reflect the risks which national courts must consider when deciding on detention during the pre-trial investigation phase. The article reveals core problems with the use of so-called risks often cited by pre-trial investigation bodies to justify detention, even when there are insufficient factual grounds. The justification of the mere «possibility» that the suspect or the victim might commit a certain act should not go beyond the limits of the guaranteed rights and freedoms of such individuals. Such reasoning undermines the balance between rights, duties, and powers, violating fundamental principles of modern legal systems such as democracy, the rule of law, and equality. Typical violations have been identified, including a formalistic approach, template reasoning, and automatism in extending detention periods. Such practices clearly contradict not only international standards but also the foundational principles of Ukraine’s criminal procedure law – including sufficiency, proportionality, and the presumption of personal freedom. In conclusion, the article emphasizes the need to improve procedural legislation and introduce clearer criteria for proving the existence of risks, as well as to strengthen human rights guarantees in national legal practice. The relevance of this issue is also driven by the need to reconsider entrenched judicial practice, which often neglects the principle of individual assessment and fails to ensure a proper balance between public interest and individual rights.

Key words: detention, preventive measures, reasonable suspicion, risks, exclusivity, grounds for application of preventive measures, case law of the European Court of Human Rights.

Постановка проблеми. Тримання під вартою як запобіжний захід у кримінальному процесі є крайнім і винятковим заходом, який істотно обмежує основоположне право особи на свободу. Незважаючи на законодавче закріплення його виняткового характеру (ст. 183 КПК України) та необхідності застосування лише за умови неможливості запобігання ризикам через м’якші запобіжні заходи, у практиці виникають значні труднощі з дотриманням цих стандартів. Основними проблемами є: відсутність чіткого законодавчого визначення понять «обґрунтована підозра» та «ризик», що призводить до оціночного їх тлумачення судами; недотримання вимог щодо належного обґрунтування необхідності тримання під вартою; формальний підхід до врахування тяжкості злочину; неврахування належним чином міжнародних стандартів, які наголошують на винятковості застосування тримання під вартою та необхідності розгляду альтернативних заходів. Усе це обумовлює необхідність поглибленого наукового аналізу умов, підстав і порядку застосування тримання під вартою в світлі вимог національного законодавства, практики ЄСПЛ та міжнародних стандартів захисту прав людини.

Мета статті полягає у дослідженні правової природи, підстав та умов застосування тримання під вартою як запобіжного заходу у кримінальному провадженні, виявлення основних проблем правозастосування.

Стан дослідження. Проблеми правової регламентації застосування тримання під вартою як запобіжного заходу у кримінальному процесі України є предметом досліджень вітчизняних науковців, а саме Ю.М. Грошевой, А.Я. Дубинський, В.С. Зеленецький, В.Т. Маляренко, І.Л. Петрухін, М.А. Погорецький, П.П. Пилипчук, В.М. Трофименко, О.Г. Шило та інші. Вони досліджують різні теоретичні і практичні проблеми застосування тримання під вартою. Попри значний внесок цих дослідників, питання застосування тримання під вартою залишається актуальним і потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Тримання під вартою як запобіжний захід є крайнім заходом процесуального примусу, що має тимчасовий характер і суттєво обмежує основоположне право особи на свободу. Відповідно до ст. 183 КПК України, тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовують лишень у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м’яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим ст. 177 КПК України [1].

Так, О.О. Маліна та професор Ю.П. Аленін пов’язують тримання під вартою з ізоляцією особи. При цьому, думка професора є дещо іншою. Він вважає, що тримання під вартою полягає в фізичній ізоляції від суспільства, у результаті чого різко зменшується можливість ухилення від слідства і суду, перешкоджання виконанню завдань кримінального судочинства або продовження злочинної діяльності. Тобто, вчений наголосив, що особа піддається саме фізичній ізоляції, що дозволяє запобігти настанню певних негативних ризиків [2, с. 145]. Розкрив поняття тримання під вартою

і В.М. Тертишник. На думку вченого, цей запобіжний захід, полягає в ізоляції обвинуваченого чи підозрюваного від суспільства, ув'язненні (арешті), тобто позбавленні волі особи, яка вчинила злочин, до визнання її винною судом, й утриманні її під вартою на встановлених законом підставах і умовах [3, с. 661]. Хоча, дане визначення не класифікує його серед інших запобіжних заходів, так як містить загальні ознаки, характерні для всіх заходів щодо обмеження прав і свобод особи.

Отже, в науковій літературі тримання під вартою як запобіжний захід традиційно розглядається як форма фізичної ізоляції особи від суспільства, що спрямована на досягнення цілей кримінального провадження шляхом мінімізації ризиків перешкоджання слідству, суду або вчинення нових злочинів. Проте, незважаючи на важливість цього запобіжного заходу, міжнародні стандарти акцентують на його винятковості та необхідності обмеження застосування. Відповідно, у низці міжнародних нормативних актів визначено, що взяття під варту має використовуватися лише як крайній захід після ретельного розгляду можливості застосування альтернативних заходів.

Винятковий характер взяття під варту зазначено в низці нормативних документів ООН, у Мінімальних стандартних правилах ООН про те, що попереднє взяття під варту використовується в судочинстві у кримінальних справах як крайній захід за умови належного врахування інтересів розслідування передбачуваного правопорушення та захисту суспільства і жертви. (п. 6.1) [4].

У п. 15 Рекомендації R (80) 11 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи встановлено обов'язок судового органу при вивченні питання щодо доцільності обрання взяття під варту до суду розглянути всі можливі альтернативні заходи [5]. У Віденській декларації про злочинність і правосуддя держави-учасниці заявили про добровільне прийняття на себе зобов'язання приділяти першочергову увагу зниженню кількості і заборони надмірного числа затриманих осіб та осіб, ув'язнених під вартою до початку суду (п. 26) [6].

Так, відповідно до ст. 177 КПК України метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується [1]. Застосування запобіжного заходу можливе лише за умови наявності обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявності ризиків, які переконливо свідчать про можливість вчинення підозрюваним, обвинуваченим або засудженим певних дій, передбачених законодавством. Слідчий або прокурор не можуть ініціювати питання про обрання запобіжного заходу без достатніх підстав.

Особливої уваги потребує тримання під вартою як найсуворіший запобіжний захід. Це поняття було імплементоване у національне законодавство в контексті приведення його у відповідність до стандартів Європейської конвенції з прав людини.

Поняття «обґрунтована підозра» також введене в кримінальне процесуальне законодавство з метою його наближення до європейських правових стандартів. Зазначений термін міститься в пункті «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Разом з тим необхідно наголосити на тому, що дана Конвенція, як, до речі, і чинний КПК України, не містить роз'яснення цього терміну [7, с. 80].

Слід відмітити, що поняття «обґрунтованість підозри» є оцінним. Як зазначається у судовій практиці Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд), обґрунтованість підозри передбачає «наявність фактів або інформації, які переконують об'єктивного спостерігача, що, можливо, відповідна особа вчинила правопорушення. Однак те, що може вважатися «обґрунтованим», залежить від сукупності обставин» [8].

У рішенні у справі «Летельє проти Франції» (The Case of Letellier v. France) Європейський суд вказав, що наявність вагомих підстав підозрювати затриманого у вчиненні злочину є неодмінною умовою правомірності тримання під вартою [9]. Європейський суд, розглядаючи скаргу у справі «Мюррей проти Сполученого Королівства» (The Case of Murray v. United Kingdom) підкреслив, що під час визначення «ступеня підозри» підставою для обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту може бути «більш низький поріг обґрунтованості підозри» при вчиненні особливої категорії злочинів» [10]. У справі «Мироненко і Мартенко проти України» (The Case of Mironenko i Martenko v. Ukraine) Європейський суд зазначив, що компетентний суд повинен перевірити не лише дотримання процесуальних вимог національного законодавства, а й обґрунтованість підозри, на підставі якої здійснено затримання, та законність мети цього затримання, подальшого тримання під вартою [11]. У справі «Ishkhanyan проти Вірменії» Європейський суд зазначив, що «обґрун-

тована підозра повинна існувати на момент арешту та початкового затримання, а також повинно бути доведено, що підозра залишалася «обґрунтованою» під час тривалого затримання» [12]. У справі «Ваş проти Туреччини» ЄСПЛ розглянув ситуацію, коли особа була затримана без достатніх доказів, що підтверджують обґрунтовану підозру. У своєму рішенні суд зазначив: що «докази, представлені суду, були недостатніми для того, щоб зробити висновок про наявність обґрунтованої підозри щодо заявника на момент його затримання» [13].

Відповідно, як справедливо зауважує О.І. Тищенко «слідчий суддя у кожному випадку повинен принципово і критично ставитися до доводів органів кримінального переслідування, якими обґрунтовується необхідність застосування саме цього запобіжного заходу, об'єктивно оцінюючи їх переконливість» [14, с. 136]. Тобто слідчий суддя, розглядаючи клопотання про обрання тримання під вартою, має з особливою принциповістю й критичністю підходити до аргументів органів сторони обвинувачення, ретельно оцінюючи їх обґрунтованість та достатність.

З точки зору науковців Є.Д. Лук'янчикова та Б.Є. Лук'янчикова, підозра у вчиненні кримінального правопорушення та ризики є результатом оцінної діяльності слідчого, прокурора, слідчого судді або суду за матеріалами кримінального провадження [15]. Зокрема, науковці зазначають на важливості обґрунтування кожної з обставин фактичними даними, що містяться в матеріалах провадження. Як підкреслюють автори, «підозра та ризики повинні ґрунтуватися на реальних, належних і допустимих доказах, що підтверджують існування відповідних підстав для обрання запобіжного заходу», а не спиратися на припущення або недоведені твердження [15]. Такий підхід забезпечує належний рівень захисту прав особи і сприяє дотриманню принципу презумпції невинуватості на стадії досудового розслідування.

Разом із перевіркою наявності обґрунтованої підозри слідчий суддя, вирішуючи питання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, зобов'язаний враховувати також тяжкість інкримінованого кримінального правопорушення. Тяжкість злочину є важливою об'єктивною характеристикою, що свідчить про суспільну небезпеку діяння і особи, яка його вчинила, та має безпосередній вплив на визначення ризиків ухилення від слідства чи суду, продовження злочинної діяльності або перешкоджання встановленню істини у кримінальному провадженні. Оцінка тяжкості злочину повинна здійснюватися з урахуванням встановленої законодавством класифікації правопорушень за ступенем тяжкості, характеру заподіяної шкоди, а також обставин вчинення діяння та особистості підозрюваного чи обвинуваченого. При цьому слідчий, прокурор, слідчий суддя або суд, оцінюючи тяжкість вчиненого злочину, керуються положеннями ст.ст. 11 і 12 Кримінального кодексу України щодо поняття та класифікації злочинів, а також враховують обставини, які за чинним законодавством впливають на кримінальну відповідальність, зокрема ступінь суспільної небезпечності діяння, його кримінально-правову кваліфікацію, мету, мотив, форму вини, а також обставини, що обтяжують або пом'якшують відповідальність.

Враховуючи викладене, питання врахування тяжкості вчиненого кримінального правопорушення при обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою має вирішальне значення не лише в теоретичній площині, а й у практиці національних судів. Прикладом такого підходу є ухвала від 12.09.2024 року у справі № 766/12121/23 Херсонського міського суду Херсонської області [16], у якій суд, керуючись практикою Європейського суду з прав людини, наголосив, що сама по собі тяжкість обвинувачення не є самостійною підставою для тримання особи під вартою. Водночас суд зауважив, що у сукупності з іншими обставинами серйозність обвинувачення може суттєво підвищити ризик втечі обвинуваченого, що унеможлиблює запобігання цьому ризику без застосування тримання під вартою. Отже, вказане судове рішення ще раз підкреслює необхідність чіткого розмежування підстав для тримання під вартою, доказування яких покладається на органи досудового розслідування і прокуратуру, а також розуміння тримання під вартою як наслідку серйозності інкримінованого діяння та передбачуваної суворості покарання. Усі ці елементи є взаємопов'язаними, однак відіграють провідну роль лише на відповідних етапах процесуального розгляду.

Під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою слідчий суддя або суд зобов'язані перевірити, чи надані сторонами кримінального провадження докази обґрунтовують наявність достатніх підстав для висновку про існування хоча б одного з передбачених законом ризиків. Саме ця вимога покладає на слідчого, прокурора обов'язок належного обґрунтування необхідності обрання найсуворішого запобіжного заходу, а на слідчого суддю або суд — обов'язок всебічної та об'єктивної оцінки доводів і доказів сторін. У зв'язку з цим, виникає низка практичних та теоретичних проблем, що потребують окремого аналізу.

З процесуальної точки зору «ризик» розглядається як оціночне кримінальне процесуальне поняття, пізнання якого покладається на слідчого суддю або суд, який за результатом його встановлення або відсутності його має прийняти відповідне процесуальне рішення. З фактичної точки зору варто характеризувати ризик, передусім як небезпеку, котрої слід уникати [4, с. 53].

Аналіз положень статті 177 КПК України свідчить, що поняття «ризик» у цьому контексті слід розглядати як імовірність виникнення небажаної поведінки підозрюваного або обвинуваченого, яка може перешкодити ефективному, повному та об'єктивному розслідуванню кримінального провадження. Водночас сутність проблеми полягає у необхідності прогнозування такої потенційно небажаної поведінки та запобігання їй шляхом застосування слідчим суддею або судом відповідного запобіжного заходу.

Так, М.І. Дерев'янку, переконаний, що «ризик, передусім, має характеризувати негативну поведінку підозрюваного та обвинуваченого, через прояв якої ставиться під загрозу належне виконання завдань кримінального провадження [17, с. 53]. Звідси «наявність ризику» - оціночне судження слідчого судді, суду про високу ймовірність небажаної поведінки підозрюваного, обвинуваченого у даному кримінальному провадженні, яке відображене у рішенні [18].

У справі «Мерабішвілі проти Грузії» (Merabishvili v. Georgia, 2017, § 222) Європейський суд з прав людини наголосив, що для обґрунтування тримання особи під вартою недостатньо лише посилення на підозру у вчиненні злочину — органи влади повинні також довести наявність інших відповідних і достатніх ризиків, що виправдовують таке втручання, причому їх аргументація має бути конкретною та не стереотипною [19]. Цим прикладом ще раз фактично підтверджується важливість всієї сукупності обставин, які за своїм змістом відсилають до обов'язку не обмежуватися формальними чи шаблонними посиланнями, які унеможливають застосування більш м'яких запобіжних заходів, тим самим порушуючи право особи на свободу на особисту недоторканність.

Питання наявності ризиків було розкрито у справі № 932/13837/20 Дніпровським апеляційним судом [20]. Використовуючи висновок ЄСПЛ, наголосив, що навіть при наявності ризиків, таких як можливість переховування або впливу на свідків, суди повинні розглядати можливість застосування менш суворих заходів. А у справі «Амбрушкевич проти Польщі» заява № 38797/03 від 23.10.2006 р. в п. 31 ЄСПЛ підкреслив, що позбавлення свободи може бути виправданим лише тоді, коли інші, менш суворі заходи були розглянуті та визнані недостатніми [21].

У контексті сучасного розуміння стандартів застосування тримання під вартою очевидним є те, що наявність ризиків небажаної поведінки підозрюваного або обвинуваченого має бути не лише заявлена, але й належним чином підтверджена матеріалами кримінального провадження. Такий підхід впливає як із положень національного законодавства, так і зі сталої практики ЄСПЛ. Визначальним при цьому є те, що ризики повинні оцінюватися індивідуально у кожній справі, з огляду на конкретні факти та обставини, що свідчать про реальну загрозу їх настання, а не ґрунтуватися на абстрактних припущеннях чи стереотипних формулюваннях.

Європейський суд з прав людини сформулював низку принципів, що відображають ризики, які суди повинні враховувати при ухваленні рішень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на стадії досудового розслідування. Ці ризики, в сукупності, утворюють вимоги до обґрунтованості та доказовості підозри або обвинувачення, що є підставою для прийняття рішення про застосування цього запобіжного заходу.

Перш за все, варто підкреслити ризик, пов'язаний із припущенням, що підозрюваний, обвинувачений може продовжувати займатися злочинною діяльністю. Цей міжнародно-правовий ризик неодноразово підтверджувався в рішеннях Європейського суду з прав людини. Суд вказує, що для обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою необхідно надати достатні докази, що підтверджують наявність реального ризику повторення злочинних дій, що має бути оцінено з урахуванням конкретних обставин справи.

Другим важливим ризиком є можливість того, що підозрюваний, обвинувачений може ухилитися від органів досудового розслідування та суду. Як зазначає ЄСПЛ, реальний ризик такого розвитку подій є достатньою підставою для застосування заходу у вигляді тримання під вартою. Однак, на думку суду, сторона обвинувачення зобов'язана надати конкретні докази, які підтверджують ймовірність такого ухилення. Цей ризик має важливе значення для забезпечення справедливості процесу та уникнення безпідставного обмеження свободи особи. У рішенні по справі «Томази проти Франції» від 27 серпня 1992 року ЄСПЛ підкреслив, що небезпека ухилення від правосуддя повинна визначатися з урахуванням низки факторів, які вказують на наявність суттєвої загрози такого ухилення або ж, навпаки, дозволяють оцінити її як незначну, що, у свою чергу, не може бути підставою для застосування тримання під вартою. В аналогічному рішенні у справі «Летельє проти Франції» від 26 червня 1991 року, ЄСПЛ звернув увагу на необхідність ретельної оцінки ризику того, що обвинувачений ухилиться від попереднього слідства. Важливо враховувати всі супутні обставини, які можуть або підтвердити наявність такого ризику, або звести його до мінімуму, що робить застосування тримання під вартою непотрібним і невиправданим.

ЄСПЛ неодноразово підкреслював, що недостатньо лише факту відсутності у підозрюваного або обвинуваченого постійного місця проживання та роботи для обґрунтування рішення про його

тримання під вартою. Відповідно до стандартів Європейського суду, цей факт сам по собі не може служити підставою для обґрунтованих побоювань, що підозрюваний або обвинувачений ухилиться від правосуддя або вчинить новий злочин. ЄСПЛ послідовно вказує, що для застосування такого запобіжного заходу, як тримання під вартою, необхідно мати конкретні докази, що свідчать про реальний ризик ухилення або скоєння нового правопорушення, а не лише посилання на соціально-економічний статус обвинуваченого.

Ризик надання тиску на свідків або потерпілих є важливим аспектом у визначенні доцільності застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на стадії досудового слідства. ЄСПЛ неодноразово визнавав, що наявність доказів про те, що підозрюваний та обвинувачений може здійснити тиск на свідків або інші особи, залучені до кримінального процесу, може бути достатньою підставою для обрання цього запобіжного заходу. Зокрема, «W. проти Швейцарії» (26 січня 1993 р.), де суд дійшов висновку, що наявність переконливих доказів того, що обвинувачений, перебуваючи на свободі, може маніпулювати свідками і схилити їх до надання неправдивих показань, обґрунтовує необхідність його затримання під вартою. Подібний підхід був підтверджений і в рішенні у справі «Летельє проти Франції» (26 червня 1991 р.), коли ЄСПЛ погодився з думкою Комісії, що побоювання щодо тиску на свідків можуть бути виправданими на початкових етапах слідства.

Висновки. Враховуючи вищезазначене, варто підсумувати, що проблеми використання найсуворішого запобіжного заходу тримання під вартою виникають частіше через мотивування, яке будується на стандартних фразах сторони обвинувачення. Такого роду аргументація про ймовірність ухилення, тиску на свідків чи знищення доказів – часто не підтверджується належними доказами і конкретними фактами, що вимагається відповідно до принципу змагальності та презумпції невинуватості. Практика свідчить про сталість проблеми використання тримання під вартою як «опції за замовчуванням» у кримінальному процесі України. Такий підхід суперечить національним процесуальним гарантіям і міжнародним стандартам захисту прав людини. Вважаємо за необхідне вдосконалення процесуального законодавства, та зміну правозастосовної практики – зокрема, запровадження більш чітких критеріїв для доведення ризиків. Зрештою, подолання даної системної проблеми – це не лише питання законодавчої техніки, а й правової культури, в основі якої має бути повага до свободи, людської гідності та балансу інтересів у кримінальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: затверджений Законом УРСР від 28 грудня 1960 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-05> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
2. Кримінально-процесуальне право України: підручник / за заг. ред. Ю.П. Аленін. Х.: ТОВ «Одіссей», 2009.
3. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: підручник. 4-те вид., доп. і перероб. К.: Вид-во А.С.К., 2003.
4. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 45/110 Мінімальні стандартні правила ООН стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням. URL: ua/wp-content/uploads/2019/04/01_Резолюція-Генеральної-Асамблеї-ООН-№45110_Мінімальні-стандартні-правила-ООН-у-відношенні-заходів-не-повязаних-з-тюремним-увязне.pdf (дата звернення: 22.04.2025 р.).
5. Про взяття під варту до суду: рекомендація R (80) 11 Комітету міністрів державам – членам Ради Європи від 27.06.1980 р. URL: docs.cntd.ru. (дата звернення: 22.04.2025 р.).
6. Резолюція № 55/59 Генеральної Асамблеї ООН Віденська декларація про злочинність і правосуддя: відповіді на виклики XXI століття. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU00029> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
7. Даль А. Л. Тримання під вартою як запобіжний захід у кримінальному провадженні: монографія / Даль Адам Лаврентійович, Абламський Сергій Євгенович; за заг. ред. О.О. Юхна; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС. 2017. 238 с.
8. The Case of Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom (Application no. 12244/86; 12245/86; 12383/86) Judgment Strasbourg 27 March 1991 р. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
9. The Case of Letellier v. France (Application no. 12369/86) Judgment Strasbourg 26 June 1991. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
10. The Case of Murray v. United Kingdom (Application no. 18731/91) Judgment Strasbourg 28 October 1994. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
11. The Case of Mironenko i Martenko v. Ukraine (Application no. 4785/02) Judgment Strasbourg 10 December 2009. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
12. The Case of Suren Antonyan v. Armenia (Application no. 20140/23) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-240206%22%5D%7D> (дата звернення: 22.04.2025 р.).

13. The Case of Baş v. Turkey, (Application № 66448/17), Judgment Strasbourg 3 March 2020. URL: <https://www.lawpluralism.unimib.it/en/oggetti/454-bas-v-turkey-no-66448-17-e-ct-hr-second-section-3-march-2020> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
14. Тищенко О.І. Тримання під вартою: окремі питання правозастосовних реалій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Серія ПРАВО. Випуск 27. Том 3. С. 135–138. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7320/1/ТРИМАННЯ%20ПІД%20ВАРТОЮ.pdf> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
15. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Підозра вчинення кримінального правопорушення та ризику як результат оцінної діяльності органів досудового розслідування. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.07.09.html> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
16. Ухвала Херсонського міського суду Херсонської області від 12.09.2024 у справі № 766/12121/23. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/121582067/> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
17. Дерев'янку М.І. Підстави застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 3. 49–55.
18. Шепель А.М. Тримання під вартою як винятковий запобіжний захід: підстави застосування. International scientific e-journal Л'ОГОΣ. ONLINE. 2020. № 7. <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.07.09.html> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
19. Мерабішвілі проти Грузії: рішення Європейського суду з прав людини від 2017 року, заява № (Merabishvili v. Georgia), § 222 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22item%22:%5B%22001-178753%22%5D%7D> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
20. Дніпровський апеляційний суд. Ухвала у справі № 932/13837/20 від 22 грудня 2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93820166> (дата звернення: 22.04.2025 р.).
21. Рішення ЄСПЛ у справі «Амбрушкевич проти Польщі» від 04 трав. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c> (дата звернення: 22.04.2025 р.).